

MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTON QISHLOQ XO'JALIGIDAGI O'ZGARISHLAR

*Hasanova Nishona Normurotovna,
Buxoro davlat universiteti tayanch doktoranti (PhD)*

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonning mustaqillik yillarida qishloq xo'jaligidagi o'zgarishlar; paxta yakkahokimligiga barham berilishi, vazirlar mahkamasi tomonidan qishloq xo'jaligi va yerga doir qabul qilingan qonunlar; prezidentimizning qishloq xo'jaligiga doir farmonlari, qarorlari va farmoyishlari doirasida amalga oshirilgan ishlar batafsil yoritilgan.

Tayanch atamalar: dehqonchilik, nilometr, irrigatsiya, taqvim kalendar, agrar soha, bozor iqtisodiyoti, eksport, import, go'za navlari, intensiv bog', kredit.

ИЗМЕНЕНИЯ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ УЗБЕКИСТАНА ЗА ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ

*Хасанова Нишона Нормуротовна,
докторант, Бухарский государственный университет*

Аннотация. В данной статье подробно изложены изменения в сельском хозяйстве за годы независимости Узбекистана, отмена хлопковой монополии, законы о сельском хозяйстве и земле, принятые Кабинетом министров, указы, постановления и распоряжения нашего президента по сельскому хозяйству.

Ключевые слова: садоводство, nilometr, ирригация, календарь, аграрная профессия, финансирование по рынку, экспорт, импорт, сорта хлопка, интенсивный сад, кредит.

AGRICULTURE CHANGES DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE IN UZBEKISTAN

*Hasanova Nishona Normurotovna,
Doctoral student of Bukhara State University*

Annotation. Following article deals with the changes in agriculture during the years of independence in Uzbekistan. The abolition of the cotton monopoly, the laws adopted by the Cabinet of Ministers on agriculture and land, and the works carried out within the framework of the decrees, decisions and orders of our president on agriculture are given as well.

Key words: agriculture, nilometr, irrigation, calendar, agrarian sector, market economy, export, import, varieties of cotton, intensive garden, credit.

Kirish. Ko'hna zaminimizning boy o'tmish tarixi ming yillarga borib taqaladi. O'lkamizda shakllangan qadimiy ilmiy tarixiy ananalar shundan dalolat beradiki bundan uch ming yil avval muqaddas zaminimizda sun'iy sug'orishga asoslangan yuksak dehqonchilik madaniyati noyob irrigatsiya inshootlari bunyod etilgan. Beruniyning yozishicha qadimgi xorazmliklar qishloq xo'jalik ishlarini davriy rejalashtirish ehtiyojidan kelib chiqib, o'zlarining taqvim kalendar tizimiga ega bo'lganlar. Al Farg'oniy bobomiz arab dehqonlari uchun Nil daryosi sathini o'lchash uchun nilometr asbobini yaratganlar.

Mustamlakachilik yillarida O'zbekistonning xalq xo'jaligi bir tomonlama rivojlantirildi. Ya'ni qishloq xo'jaligida paxta yetishtirishga, sanoatda esa paxta yalpi hosilini birlamchi qayta ishlashga asosiy e'tibor qaratildi. Respublika sanoatining qolgan muhim tarmoqlari ham paxta majmuini rivojlantirishga muvofiq ravishda taraqqiy qildirildi.

Asosiy qism. Mamlakatimiz qishloq xo'jaligi bo'yicha ulkan salohiyatga ega.

Bozorlarimiz to'kin, xalqimiz rizqi mo'l-ko'l bo'lishidan tortib, eksportdan qo'shimcha daromad topishgacha bo'lgan juda ko'p masalalar shu yo'nalish rivojiga bog'liq. Lekin uzoq yillar agrar sohaga yetarlicha e'tibor berilmadi. Na bozor iqtisodiyoti, na yerga munosabat, na manfaatdorlik bor edi. Mablag', ilmiy inovatsiyalar jalb etilmadi. Oqibatda yerlar charchab, unumdorlik pasayib ketdi. Mahsulotni qayta ishlash, qo'shimcha qiymat olish bo'yicha tizim yaratilmadi. O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng barcha sohalarda ulkan o'zgarishlar bo'ldi. Jumladan qishloq xo'jaligida ham tub burilishlar davri boshlandi. Bozor iqtisodiyotining birinchi bosqichidayoq (1991-1994) iqtisodiy islohotlarga doir qonunlar qabul qilindi, uning huquqiy negizi yaratildi. 1995-yildan boshlab O'zbekiston jamiyatni isloh qilishning ikkinchi bosqichiga qadam qo'ydi. Ushbu bosqich bozor munosabatlariga o'tish tuzilmalarini shakllantirishni yakunlashni, mamlakat xalq xo'jaligini har tomonlama rivojlantirishni, milliy valyutani barqarorlashtirishni va iqtisodiyotni xomashyo yetishtirib berishdan tayyor mahsulot chiqarishga yo'naltirishni ko'zda tutilgan. Shuningdek, iqtisodiy islohotlarning yuqorida aytilgan ikkinchi bosqichida iqtisodiyotni barqarorlashtirish va xalq xo'jaligi tarmoqlari o'sishini ta'minlash, ishlab chiqarishda aholi keng iste'mol mollariga ko'ra ularning ehtiyojini nazarda tutib o'zgarishlar qilish va boshqa hayotiy masalalar xalq xo'jaligida qator tarkibiy o'zgarishlar yuz berdi. Jumladan, mamlakat xalq xo'jaligining yetakchi sohasi-sanoatda importning o'rnini bosa oladigan tovarlar ishlab chiqarish: neft mahsulotlari, g'alla mustaqilligini ta'minlash, eksportbop tovarlar ishlab chiqarish miqdorini ko'paytirishga qaratilgan yo'nalishlarga iqtisodiy siyosatda ustuvorlik beradi [2].

So'nggi yillarda respublikada dehqon xo'jaliklari va tomorqa yer egalari ajratilgan maydonlardan samarali foydalanish, ularning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, qishloq aholisining bandligi va turmush darajasini oshirish bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. 1998-yil 30-aprelda "Dehqon xo'jaliklari to'g'risida" qabul qilingan qonun ularni rivojlantirishda huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda. Qishloq xo'jaligida paxta yakkahokimligiga barham berildi. Dehqonning o'z salohiyatini ko'rsatishi, qolaversa yerga egalik qilish uchun berilgan erkinlik o'z samarasini bera boshladi [3]. Tomorqa yerlaridan samarali foydalanish, moddiy texnika bazasini mustahkamlash, faoliyatini yanada kengaytirish va aholi tomorqalarini xizmatlari bilan qamrab olish darajasini oshirish, shuningdek, mahsulotlarni eksport qilish imkoniyatini yanada ko'paytirildi. 2004-yil Vazirlar Mahkamasining qaroriga ko'ra vazirlik huzurida "G'o'za urug'chiligi respublika markazi" tashkil etildi. Fermerlik harakatini rivojlantirish natijasida mamlakatda keying yillarda 160 mingdan ortiq fermer xo'jaliklari shakllanib, ular bugungi kunda 10 mingdan ortiq yo'nalishlarda samarali faoliyat yuritmoqda. Quyidagi raqamlarga e'tibor beradigan bo'lsak 12 mingdan ziyod fermer xo'jaligi rahbarlarini 30 yoshgacha bo'lgan yoshlar tashkil etsa, 6 mingdan ortiq fermer xo'jaligiga xotin-qizlarimiz rahbarlik qilib kelmoqda. Mamlakatimizda irrigatsiya va melioratsiya tadbirlarining barcha xarajatlari to'liq davlat byudjeti hisobidan qoplanmoqda. Bu qishloq xo'jalik ekinlaridan mo'l hosil olishda muhim omil bo'lmoqda. Yerni xususiylashtirish zamon talabi bo'lgan O'zbekiston qishloq xo'jaligini bozor munosabatlariga o'tkazishning eng avvalgi va eng muhim bosqichidir. Qishloq xo'jaligida zamonaviy ishlab chiqarish, yuqori hosildorlik va yuqori sifatli mahsulotlar yetishtirish bu sohada bozor munosabatlarini tiklamasdan amalga oshirish imkonsiz. Bozor munosabatlari esa, qachonki ishlab chiqaruvchi, ya'ni dehqon o'z mehnat faoliyatida erkin va u qishloq xo'jaligida ishlab chiqarish vositalarining eng muhimi bo'lgan yerning va ishlab chiqarilgan mahsulotning haqiqiy mulkdori bo'lsagina rivojlanadi. Intensiv bog' maydonlarini kengaytirishga 65 million dollar davlat byudjetidan ajratildi. Xususan Toshkent viloyatida 500 gektar, Andijon, Buxoro va Samarqandda 300 gektardan, Qashqadaryo va Surxandaryoda 200 gektardan maydonda yangi usuldagi intensiv bog'lar yaratilishi rejalashtirilgan.

2017-yil 25-avgust prezidentimiz tashabbusi bilan “O‘zbekiston Respublikasi Qishloq xo‘jaligi xodimlari kunini belgilash to‘g‘risida”gi qonun qabul qilindi va har yili dekabr oyining ikkinchi yakshanbasi etib belgilandi. Yana bir muhim yo‘nalish asalarichilik sohasini rivojlantirish maqsadida O‘zbekiston asalarichilar uyushmasi tashkil etilib unga asal yetishtiradigan 14 mingdan ortiq tadbirkor a‘zo bo‘lib kirdi. Oxirgi 20 yilda e‘tibordan chetda qolgan yana bir tarmoq-baliqchilik sohasini tiklash uchun “O‘zbekbaliqsanoat uyushmasi” 2017-yil tashkil etildi [1]. Uning tizimiga 3600 ta baliqchilik xo‘jaligi kiritildi. Yuqoridagi islohotlarni amalga oshirish qishloq xo‘jaligi ishlab chiqaruvchilarning moliyaviy ahvolini mustahkamlash, yerlardan samarali foydalanishni rag‘batlantirish, shu jumladan meva-sabzavot va yem-xashak ekinlarini ko‘paytirish imkonini beradi. Bu o‘z navbatida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishining umumiy hajmini hamda agrar sektorning eksport salohiyatini oshirishga imkon beradi.

Bundan tashqari prezidentimizning 2019-yil 23-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga mo‘ljallangan strategiyasini tashqiqlash to‘g‘risida”gi PF-5853-sonli farmoniga muvofiq 2021-yil 1-sentabrdan boshlab qishloq xo‘jaligi mahsulotlari yetishtiruvchilarga sertifikatlangan qishloq xo‘jaligi ekinlari urug‘lari va ko‘chatlarini xarid qilish uchun ajratiladigan tijorat banklarining kreditlari bo‘yicha tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash davlat jamg‘armasi mablag‘lari hisobidan foiz xarajatlarini qoplash uchun kompensasiya taqdim etildi. 2021-yil 1-martdan boshlab “Har bir oila-tadbirkor” dasturi doirasida bog‘dorchilik, uzumchilik va limonchilikni rivojlantirish uchun aholiga ajratilgan kreditlar muddati 3 yildan 7 yilgacha uzaytirildi. Qishloq xo‘jaligida bilim va innovatsiyalar milliy markazining tarkibidagi ilmiy muassasalarning yer maydonlarida tadbirkorlik sub‘yektlarini shartnoma asosida jalb qilgan holda sabzavot, poliz va kartoshka, dukkakli, moyli ekinlar, mevali va tok ko‘chatlari yetishtirish tashkil etildi [1].

Xulosa. Fermer va dehqonlarimiz qishloq xo‘jaligida asosiy kuch bo‘lib, nafaqat mazkur sohani balki butun mamlakatimiz taraqqiyotini yuksaltirish, xalqimizning turmush darajasini oshirish, yurtimizni har jihatdan obod va farovon qilishda beqiyosh ishlarni amalga oshirayotganlarining guvohi bo‘lyapmiz. Mamlakatimizda olib borilayotgan har bir sohadagi islohotlar zamirida aholinning huquqiy madaniyatini shakllantirish, jamiyat va jamoatchilik oldidagi nufuzini e‘zozlash va yurt tinchligi saodati, farovonligi yo‘lidagi mehnat va shijoatni himoyalash, qadrlash kabi qator manfaatlar mujassam.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. Sh.M. Mirziyoyev “O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo‘ljallangan strategiyasida belgilangan vazifalarni 2021 yilda amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” Toshkent shahri, 2021 yil 24 fevral.
2. Sh.M. Mirziyoyev, “Yangi O‘zbekiston strategiyasi”, Toshkent: ”O‘zbekiston” nashriyoti, 2021.
3. Tohir Daliyev. “Ezgu maqsadlar, ulkan rejalar agrar soha istiqbolini belgilaydi” O‘zbekiston Qishloq xo‘jaligi. N:2. 2018.
4. Babajanov. “Yer resurslaridan samarali foydalanishni barqaror rivojlantirish muammolari” Agroilm N:5. 2019.
5. Tursunov S. “Dala ekinlari mahsulotlarini yetishtirish texnologiyasi” Toshkent. 2013.
6. O‘zbekiston Respublikasi. Entsiklopediya. T. «O‘zbekiston». 1997.